

Міністерство внутрішніх справ України
Харківський національний університет внутрішніх справ

**РОЗСЛІДУВАННЯ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ
І ПОВ'ЯЗАНИХ З ВІЙНОЮ
КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ:
КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ,
КРИМІНАЛЬНІ ПРОЦЕСУАЛЬНІ
ТА КРИМІНАЛІСТИЧНІ АСПЕКТИ**

Науково-практичний посібник

*За загальною редакцією доктора юридичних наук,
професора, члена-кореспондента НАПрН України
В. В. Сокурєнка*

*До 30-річчя Харківського національного університету
внутрішніх справ*

2-ге видання, доповнене та перероблене

Харків
«Право»
2024

Авторський колектив:

д-р психол. наук, доцент **Клименко І. В.** (підрозділ 2.4);
д-р юрид. наук, професор **Цуцкірідзе М. С.** (підрозділ 1.4);
д-р юрид. наук, професор **Гловюк І. В.** (пункти 2.2.2, 2.2.3);
д-р юрид. наук, професор **Литвинов О. М.** (підрозділ 1.4);
д-р юрид. наук, професор **Орлов Ю. В.** (передмова, підрозділи 1.1–1.5);
д-р юрид. наук, професор **Пчеліна О. В.** (підрозділ 2.1);
д-р юрид. наук, професор **Степанюк Р. Л.** (підрозділ 3.3);
д-р юрид. наук, професор **Фоміна Т. Г.** (пункт 2.2.1);
д-р юрид. наук, професор **Яценко А. М.** (підрозділ 1.3);
канд. юрид. наук, доцент **Глобенко Г. І.** (підрозділ 2.3);
канд. юрид. наук, доцент **Кікінчук В. В.** (підрозділ 3.3);
канд. юрид. наук, доцент **Корнієнко В. В.** (підрозділ 3.1);
канд. юрид. наук, доцент **Матюшкова Т. П.** (підрозділ 3.2);
канд. юрид. наук, доцент **Романюк В. В.** (пункт 2.4.2);
канд. юрид. наук, доцент **Савчук Т. І.** (підрозділ 3.1);
канд. юрид. наук, доцент **Хань О. О.** (пункти 2.4.1, 2.4.2);
канд. юрид. наук, доцент **Черевко К. О.** (підрозділ 1.3)

Рецензенти:

Житний Олександр Олександрович – доктор юридичних наук, професор, член Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів;

Тетерятник Ганна Костянтинівна – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри кримінального процесу та криміналістики факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Одеського державного університету внутрішніх справ;

Чаплинський Костянтин Олександрович – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри криміналістики та домедичної підготовки Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Харківського національного університету внутрішніх справ
(протокол № 1 від 30 січня 2024 р.)*

© Авторський колектив, 2023

© Сокурєнко В. В., загальне редагування, 2023

© Харківський національний університет
внутрішніх справ, 2023

© Авторський колектив, доповнення
та перероблення, 2024

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	5
----------------	---

РОЗДІЛ 1

ВОЄННІ ТА ПОВ'ЯЗАНІ З ВІЙНОЮ КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ: КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА

1.1. Поняття, види та кримінально-правова характеристика воєнних злочинів	8
1.2. Особливості кваліфікації воєнних злочинів	39
1.2.1. <i>Типові ситуації документування порушень законів і звичаїв війни та їх кримінально-правова оцінка.....</i>	39
1.2.2. <i>Кримінально-правова оцінка участі (факту, характеру, наслідків) у війні різних суб'єктів.....</i>	65
1.2.3. <i>Воєнні злочини та злочини проти людяності: співвідношення та розмежування.....</i>	76
1.3. Кримінально-правова характеристика та особливості кваліфікації кримінальних правопорушень, пов'язаних з війською	97
1.4. Кримінально-правова політика України в умовах війни: проблеми адаптації та перспективи вдосконалення	135
1.5. Проблеми кримінально-правового захисту життя комбатантів	165

РОЗДІЛ 2

РОЗСЛІДУВАННЯ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ І ПОВ'ЯЗАНИХ З ВІЙНОЮ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ: КРИМІНАЛЬНІ ПРОЦЕСУАЛЬНІ АСПЕКТИ

2.1. Особливості початку досудового розслідування воєнних злочинів і пов'язаних з війською кримінальних правопорушень	179
2.2. Особливості прийняття процесуальних рішень під час досудового розслідування воєнних злочинів і пов'язаних з війською кримінальних правопорушень	202
2.2.1. <i>Прийняття рішень щодо застосування запобіжних заходів.....</i>	202
2.2.2. <i>Прийняття рішення щодо зупинення досудового розслідування.....</i>	226

2.2.3. Прийняття рішення щодо закінчення досудового розслідування.....	243
2.3. Особливості здійснення спеціального досудового розслідування воєнних злочинів і пов'язаних з війною кримінальних правопорушень	274
2.4. Міжнародне співробітництво під час розслідування воєнних злочинів і пов'язаних з війною кримінальних правопорушень	293
2.4.1. Правова основа міжнародного співробітництва під час розслідування воєнних злочинів і пов'язаних з війною кримінальних правопорушень.....	293
2.4.2. Форми міжнародного співробітництва під час розслідування воєнних злочинів і пов'язаних з війною кримінальних правопорушень.....	299
2.4.3. Співробітництво із Міжнародним кримінальним судом та іншими міжнародними правоохоронними організаціями (Інтерпол, Європол та Євроюст) під час розслідування воєнних злочинів і пов'язаних з війною кримінальних правопорушень.....	308

РОЗДІЛ 3

КРИМІНАЛІСТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ ВОЄННИХ ТА ПОВ'ЯЗАНИХ З ВІЙНОЮ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

3.1. Організаційні та тактичні особливості проведення слідчого огляду за фактами вчинення воєнних злочинів і пов'язаних з війною кримінальних правопорушень	318
3.2. Особливості тактики допиту при розслідуванні воєнних злочинів і пов'язаних з війною кримінальних правопорушень	339
3.3. Завдання і можливості судових експертиз при розслідуванні воєнних злочинів та пов'язаних з війною кримінальних правопорушень	377
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	398
ПРЕДМЕТНИЙ ПОКАЖЧИК	429

Підбиваючи підсумок наголосимо, що інститут запобіжних заходів встановлює суттєві обмеження прав і свобод людини. Водночас Україна як правова держава, дотримуючись засади верховенства права, намагається адаптувати нормативні положення під воєнні реалії, тому було внесено низку змін та доповнень до КПК України, які сприяли трансформації окресленого інституту. Розглянуті у цьому підрозділі положення щодо застосування запобіжних заходів не завжди підтримуються правниками, деякі зміни викликають бурхливі дискусії (зокрема, щодо безальтернативності тримання під вартою, скасування запобіжного заходу у зв'язку з прийняттям рішення про передачу підозрюваного, обвинуваченого для обміну як військовополоненого). Викладені авторські ремарки – спроба системного опису особливостей застосування запобіжних заходів під час розслідування воєнних злочинів і пов'язаних з війною кримінальних правопорушень, а також пояснення основних серед них.

2.2.2. Прийняття рішення щодо зупинення досудового розслідування

Поняття та підстави зупинення досудового розслідування. Зупинення досудового розслідування – це вимушене тимчасове припинення процесуальної діяльності у кримінальному провадженні, спричинене наявністю обставин, які перешкоджають подальшому провадженню і закінченню досудового розслідування²⁸⁹. Аналіз положень КПК України, зокрема щодо наслідків зупинення та скасування постанови про зупинення досудового розслідування, свідчить про те, що це рішення має бути виключний характер, коли продовження провадження є об'єктивно неможливим. Зупинене може бути як досудове слідство, так і дізнання.

Підстави зупинення досудового розслідування передбачені ч. 1 ст. 280 КПК України. До них належать:

- 1) підозрюваний захворів на тяжку хворобу, яка перешкоджає його участі у кримінальному провадженні, за умови підтвердження цього відповідним медичним висновком;
- 2) оголошено в розшук підозрюваного;
- 3) слідчий суддя відмовив у задоволенні клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування;
- 4) наявна необхідність виконання процесуальних дій у межах міжнародного співробітництва;

---

²⁸⁹ Кримінальний процес: підручник: у 2 ч. / І. В. Басиста, Р. І. Благута, І. В. Гловюк та ін.; за заг. ред. А. Я. Хитри, Р. М. Шехавцова. Львів: Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2022. Ч. 2. С. 166.

5) наявні об'єктивні обставини, що унеможливають подальше проведення досудового розслідування в умовах воєнного стану;

6) уповноваженим органом прийнято рішення про передачу підозрюваного для обміну як військовополоненого та підозрюваним надано письмову згоду на проведення такого обміну.

Така підстава, як **«підозрюваний захворів на тяжку хворобу, яка перешкоджає його участі у кримінальному провадженні, за умови підтвердження цього відповідним медичним висновком»**, не є легкою для тлумачення, адже дефініції поняття «тяжка хвороба» для цілей КПК України немає, а формулювання «перешкоджає його участі у кримінальному провадженні» є оцінним і визначається дискреційно. У доктрині є два основні підходи щодо розуміння цієї підстави. Один з них полягає в тому, що підозрюваний страждає на важке захворювання (психічне або соматичне); хвороба як тяжка визначається на підставі Переліку захворювань, які є підставою для подання в суди матеріалів про звільнення засуджених від подальшого відбування покарання, встановленого наказом Державного департаменту України з питань виконання покарань та Міністерства охорони здоров'я України від 18 січня 2000 р. № 3/6, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 9 березня 2000 р. за № 155/4376²⁹⁰; захворювання має бути не хронічним, а мати тимчасовий характер, тобто коли через деякий час можливе і повне видужання, і зняття гострих форм захворювання²⁹¹. Інший полягає у тому, що цей перелік не може бути використаний для прийняття рішення про зупинення досудового розслідування²⁹², а визначення хвороби як тяжкої цілком залежить від того, чи перешкоджає вона участі підозрюваного у кримінальному провадженні, адже навіть якщо певну хворобу оцінити як тяжку, однак яка дозволяє провести процесуальні дії за участю підозрюваного та прийняти остаточне рішення, вона не є підставою для зупинення досудового розслідування; отже, під час вирішення питання щодо зупинення досудового розслідування згідно з п. 1 ч. 1 ст. 280 КПК України головною і фактично єдиною умовою щодо хвороби є те, що вона має перешкоджати участі підозрюваного у кримінальному провадженні²⁹³. З урахуванням медичних даних рішення

---

²⁹⁰ Станом на сьогодні цей перелік втратив чинність.

²⁹¹ Кримінальний процес : підручник : у 2 ч. / І. В. Басиста, Р. І. Благута, І. В. Гловок та ін. ; за заг. ред. А. Я. Хитри, Р. М. Шехавцова. Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2022. Ч. 2. С. 167–168.

²⁹² Расчотнов Є. В. Зупинення досудового розслідування у кримінальному провадженні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2016. С. 74.

²⁹³ Там само. С. 79.

про те, чи є конкретна хвороба (психічна чи соматична) підставою для зупинення досудового розслідування, приймається виключно дізнавачем (за погодженням з прокурором), слідчим (за погодженням з прокурором), прокурором.

Формулювання «за умови підтвердження цього відповідним медичним висновком» свідчить про те, що законодавець чітко не вказав різновид висновку. Зазначимо, що існує форма первинної облікової документації № 086/о «Медична довідка (лікарський консультаційний висновок)» та форма первинної облікової документації № 028/о «Консультаційний висновок спеціаліста», затверджені наказом Міністерства охорони здоров'я України від 14 лютого 2012 р. № 110. Відповідно можливе використання даних цих висновків або, як зазначає Т. В. Лукашкіна, висновку медичної експертизи, а наявність психічного захворювання повинна підтверджуватися висновком психіатричної експертизи²⁹⁴. На час проведення експертизи досудове розслідування не зупиняється.

В аспекті саме психічного захворювання важливо врахувати такі рекомендації. Якщо експерти дійдуть висновку про наявність у підозрюваного хронічного психічного захворювання, тимчасового розладу психічної діяльності, недоумства або іншого хворобливого стану психіки, унаслідок якого він під час вчинення суспільно небезпечного діяння не міг усвідомлювати свої дії (бездіяльність) або керувати ними (тобто був неосудним), слідчий повинен буде винести постанову про зміну порядку досудового розслідування і продовжити його згідно з правилами, передбаченими гл. 39 КПК «Кримінальне провадження щодо застосування примусових заходів медичного характеру». Коли з висновку психіатричної експертизи (який буде перевірений і оцінений слідчим, прокурором відповідно до ст. 94 КПК України) вбачатиметься, що особа, яка вчинила суспільно небезпечне діяння (і має бути визнана неосудною), потребує застосування примусових заходів медичного характеру, очевидно, що досудове розслідування потрібно буде завершити складанням клопотання про застосування примусових заходів медичного характеру щодо такої особи. Яке рішення може бути ухвалене слідчим, коли експерти вважатимуть, що на момент вчинення суспільно небезпечного діяння особа не могла усвідомлювати свої дії (бездіяльність) або

---

²⁹⁴ Лукашкіна Т. В. Деякі проблеми визначення підстав для зупинення досудового розслідування в кримінальному провадженні України // Кримінальний процесуальний кодекс 2012 року: ідеологія та практика правозастосування : монографія / за заг. ред. Ю. П. Аленіна ; відп. за вип. І. В. Гловюк. Одеса : Гельветика, 2018. С. 714.

керувати ними, але застосування примусових заходів не потребує, КПК України чітко не визначає²⁹⁵. Якщо ж з висновку психіатричної експертизи вбачатиметься, що підозрюваний під час вчинення злочину через наявний у нього психічний розлад не був здатний повною мірою усвідомлювати свої дії (бездіяльність) та (або) керувати ними, тобто може бути визнаний судом обмежено осудним, слідчий повинен буде продовжувати досудове розслідування у загальному порядку, оскільки обмежено осудні особи є суб'єктами злочину (ст. 20 КК України)²⁹⁶.

Підстава *«оголошено в розшук підозрюваного»* раніше (до набуття чинності Законом України від 16 березня 2017 р. № 1950/VIII) була сформульована як «підозрюваний переховується від органів слідства та суду з метою ухилення від кримінальної відповідальності і його місцезнаходження невідоме». Чинне формулювання містять менш суворий стандарт доказування для зупинення досудового розслідування, адже нема потреби доведення саме того, що підозрюваний переховується від органів слідства та суду з метою ухилення від кримінальної відповідальності. Зважаючи на це оголошення розшуку підозрюваного не повинно автоматично вважатися підставою для зупинення перебігу строків давності відповідно до ч. 2 ст. 49 КК України, у матеріалах провадження мають міститися дані про причини, з яких місцезнаходження підозрюваного невідоме (дані про те, чи відомо йому про здійснюване кримінальне провадження, чи переховується він із метою уникнення кримінальної відповідальності)²⁹⁷. Така позиція викладена і у практиці Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду (далі – ККС ВС): підстава для оголошення розшуку під час досудового розслідування «місцезнаходження підозрюваного невідоме» може міститися, якщо підозрюваний ухиляється від слідства або якщо з інших причин не встановлено його місцезнаходження. Саме тому зупинення досудового розслідування у зв'язку з розшуком підозрюваного само по собі ще не може свідчити про ухилення останнього від слідства. Для застосування положень ч. 2 ст. 49 КК України у такому випадку обов'язково має бути підтверджено факт умисного ухилення підозрюваного від слідства²⁹⁸. При

---

²⁹⁵ Там само. С. 714–715.

²⁹⁶ Там само. С. 718.

²⁹⁷ Там само. С. 709.

²⁹⁸ Постанова Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 03.03.2021 : справа № 686/10936/17-к, провадження № 51-1607км20 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95345078>.

цьому під ухиленням від слідства або суду слід розуміти будь-які умисні дії особи, вчинені виключно з метою уникнення кримінальної відповідальності за вчинений злочин, що, зокрема, змушує правоохоронні органи вживати відповідних заходів, спрямованих на розшук і затримання правопорушника; такою особою визнається підозрюваний або обвинувачений, який, вчинивши кримінальне правопорушення, здійснив усі необхідні дії, спрямовані на приховування місця свого перебування від слідства чи суду²⁹⁹.

Утім із формулювання випливає, що до зупинення досудового розслідування слідчий, дізнавач зобов'язаний виконати всі дії для здійснення розшуку підозрюваного (ч. 2 ст. 280 КПК України), та те, що до оголошення підозрюваного в розшук слідчий, прокурор зобов'язаний вжити заходів щодо встановлення його місцезнаходження (що впливає з ч. 1 ст. 281 КПК України), приймати рішення про розшук слід лише тоді, коли усі можливі заходи щодо встановлення місцезнаходження підозрюваного не дали позитивного результату.

Слід вказати на важливий аспект: ч. 1 ст. 281 КПК України передбачає: якщо під час досудового розслідування місцезнаходження підозрюваного невідоме **або** (виділено автором. – І. Г.) він виїхав та/або перебуває на тимчасово окупованій території України чи за межами України та не з'являється без поважних причин на виклик слідчого, прокурора за умови його належного повідомлення про такий виклик, слідчий, прокурор оголошує розшук такого підозрюваного. Тобто фактично йдеться про дві підстави розшуку: 1) місцезнаходження підозрюваного невідоме; 2) підозрюваний виїхав та/або перебуває на тимчасово окупованій території України чи за межами України та не з'являється без поважних причин на виклик слідчого, прокурора за умови його належного повідомлення про такий виклик – тобто місцезнаходження відоме, але забезпечити його особисту участь у кримінальному провадженні неможливо. При цьому, як слушно звертається увага, «буквальне тлумачення цієї норми вказує на те, що для оголошення розшуку підозрюваного достатньо одного випадку його неявки, адже вказано на „повідомлення про такий виклик“»³⁰⁰.

---

²⁹⁹ Постанова Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 03.06.2021 : справа № 344/7812/16-к, провадження № 51-6207км20 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97495827>.

³⁰⁰ Зінковський І. П. Повноваження слідчого при обранні, зміні та скасуванні заходів забезпечення кримінального провадження : дис. ... д-ра філософії : 081. Одеса, 2019. С. 106.

Оголошення розшуку може оформлюватися двома способами: 1) окремою постановою, якщо досудове розслідування не зупиняється; 2) викладом цього рішення у постанові про зупинення досудового розслідування. Відомості про оголошення розшуку підозрюваного протягом 24 годин з моменту винесення постанови вносяться до ЄРДР. Постанова про оголошення особи в розшук згідно зі ст. 306 КПК України не підлягає оскарженню на досудовому провадженні³⁰¹.

Здійснення розшуку підозрюваного може бути доручено оперативним підрозділам, перелік яких міститься у ст. 41 КПК України.

Така підстава зупинення досудового розслідування, як **«слідчий суддя відмовив у задоволенні клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування»**, застосовна лише щодо кримінально караних діянь, стосовно яких передбачена можливість спеціального досудового розслідування за наявності передбачених КПК України умов (ст. 297¹ КПК України). Для воєнних злочинів і пов'язаних з війною кримінальних правопорушень це статті 110, 111, 111¹, 111², 114¹, 114², 438, 447 КК України.

Згідно зі ст. 297⁴ КПК України слідчий суддя відмовляє у задоволенні клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування, якщо прокурор, слідчий не доведе, що підозрюваний переходується від органів слідства та суду на тимчасово окупованій території України, на території держави, визнаної Верховною Радою України державою-агресором, з метою ухилення від кримінальної відповідальності та/або оголошений у міжнародний розшук, та/або уповноваженим органом прийнято рішення про передачу підозрюваного для обміну як військовополоненого та такий обмін відбувся. Утім, зважаючи на положення ч. 2 цієї самої статті, під час вирішення питання про здійснення спеціального досудового розслідування слідчий суддя зобов'язаний врахувати наявність достатніх доказів для підозри особи щодо якої подано клопотання у вчиненні кримінального правопорушення. Тому можна зробити висновок, що слідчий суддя може відмовити в задоволенні клопотання також у зв'язку з відсутністю достатніх доказів для підозри особи у вчиненні кримінального правопорушення³⁰². Утім, якщо слідчий суддя відмовив у клопотанні,

---

³⁰¹ Постанова Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 02.10.2018 : справа № 522/15961/17, провадження № 51-231км18 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/76972457>.

³⁰² Лукашкіна Т. В. Деякі проблеми визначення підстав для зупинення досудового розслідування в кримінальному провадженні України //

пославшись на те, що бракує достатніх доказів для визнання обґрунтованості підозри, досудове розслідування також слід продовжувати для збирання необхідних доказів³⁰³. За цієї підстави неможливо забезпечити особисту участь підозрюваного у кримінальному провадженні, утім, слідчий суддя відмовляє у клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування. Рішення про зупинення досудового розслідування може бути прийнято лише після відмови у задоволенні клопотання. Зважаючи на те, що можливе повторне клопотання до слідчого судді за наявності нових обставин, які підтверджують, що підозрюваний переховується від органів слідства та суду на тимчасово окупованій території України, на території держави, визнаної Верховною Радою України державою-агресором, з метою ухилення від кримінальної відповідальності та/або оголошений у міжнародний розшук, та/або уповноваженим органом прийняти рішення про передачу підозрюваного для обміну як військовополоненого та такий обмін відбувся, звертатися з новим клопотанням доречно лише відновивши зупинене досудове розслідування.

Підстава зупинення досудового розслідування: **«наявна необхідність виконання процесуальних дій у межах міжнародного співробітництва»** – є доволі проблемною, зважаючи на такі чинники. По-перше, йдеться про необхідність виконання певних процесуальних дій за межами України. А виконання будь-яких слідчих, процесуальних дій насамперед не повинно впливати на право підозрюваного на розгляд провадження в розумні строки, недопустимо було б зупинити провадження, коли тяжка хвороба (поранення) потерпілого чи свідка не дозволяють провести їх допит для з'ясування обставин провадження. По-друге, відповідно до ч. 5 ст. 280 КПК після зупинення досудового розслідування проведення слідчих (розшукових) дій не допускається, крім тих, які спрямовані на встановлення місцезнаходження підозрюваного (недопустимо зупинити провадження, якщо для проведення експертизи необхідний тривалий час). Отже, маємо протиріччя – заборонено провадити слідчі (розшукові) дії після зупинення досудового розслідування, а на підставі запити про міжнародне співробітництво такі дії провадитимуться³⁰⁴. Такі протиріччя можуть призвести до оспорювання допустимості отриманих доказів, якщо досудове розслідування було зупинене.

Кримінальний процесуальний кодекс 2012 року: ідеологія та практика правозастосування : монографія / за заг. ред. Ю. П. Алєніна ; відп. за вип. І. В. Гловок. Одеса : Гельветика, 2018. С. 707.

³⁰³ Там само. С. 708.

³⁰⁴ Там само. С. 706–707.

Якщо буквально тлумачити ці положення, то доречним є розуміння, що ця підстава застосовна, коли йдеться про звернення до компетентних органів іншої держави, якщо наявна необхідність виконання процесуальних дій у межах міжнародного співробітництва³⁰⁵, а прийняття рішення можливе після скерування запиту. Міжнародне співробітництво у цьому випадку вжите у значенні, наведеному у ст. 542 КПК України.

Підстава **«наявні об'єктивні обставини, що унеможливають подальше проведення досудового розслідування в умовах воєнного стану»** була введена у ст. 280 КПК України Законом України від 14 квітня 2022 р. № 2201-ІХ. Проте до ст. 615 КПК України ще Законом України від 3 березня 2022 р. № 2111-ІХ було внесено доповнення, відповідно до якого «відсутня об'єктивна можливість звернення до суду з обвинувальним актом – строк досудового розслідування у кримінальному провадженні зупиняється та підлягає поновленню, якщо підстави для зупинення перестали існувати». Тобто на тепер є дві спеціальні норми щодо зупинення досудового розслідування у період воєнного стану. Зазначимо, що ККС ВС підкреслив, що, незважаючи на різницю у текстуальному формулюванні, йдеться про один інститут: «Довід про вихід слідчого судді за межі своїх повноважень обвинувачення ґрунтує на тому, що на відміну від формулювання, викладеного у пункті 2 частини 1 статті 303 КПК, яке передбачає право оскаржити рішення про зупинення „досудового розслідування“, пункт 3 частини 1 статті 615 КПК передбачає рішення про зупинення „строку досудового розслідування“. Суд не вважає різницю у формулюванні у згаданих положеннях КПК вирішальною для права на оскарження постанови слідчого. У другому реченні пункту 3 частини 1 статті 615 КПК законодавець використав вираз „до зупинення досудового розслідування“, що свідчить про те, що в його намір не входило виключити постанови, ухвалені слідчим на підставі цього положення, із загального права на оскарження, передбаченого пунктом 2 частини 1 статті 303 КПК»³⁰⁶.

Наявність цих двох норм спричинила деякі колізії. По-перше, підстави у ст. 280 та 615 КПК України сформульовані не однаково, оскільки у ст. 615 КПК України йдеться про відсутність об'єктивної можливості

---

³⁰⁵ Расчотнов Е. В. Зупинення досудового розслідування у кримінальному провадженні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2016. С. 117.

³⁰⁶ Постанова Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 06.06.2023 : справа № 489/6721/21, провадження № 51-4081км22 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111431188>.

подальшого проведення, **закінчення досудового розслідування та звернення до суду з обвинувальним актом, клопотанням про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності** (виділено автором. – І. Г.), натомість ст. 280 КПК України обмежена неможливістю лише подальшого проведення досудового розслідування в умовах воєнного стану. По-друге, норма п. 4 ст. 280 КПК України не вирішила питання процесуального рішення за неможливості: закінчення досудового розслідування та звернення до суду з обвинувальним актом, клопотанням про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності³⁰⁷. По-третє, суб'єкти зупинення досудового розслідування за ст. 280 та ст. 615 КПК України різні. Як зазначає М. В. Тішин, у ст. 280 КПК України йдеться про те, що досудове розслідування зупиняється вмотивованою постановою прокурора або слідчого, дізнавача за погодженням з прокурором, а у п. 3 ч. 1 ст. 615 КПК України – про те, що строк досудового розслідування у кримінальному провадженні зупиняється на підставі вмотивованої постанови прокурора з викладом відповідних обставин. Отже, є колізія в аспекті того, чи уповноважені в умовах воєнного стану зупинити досудове розслідування за п. 4 ч. 1 ст. 280 КПК України слідчі та дізнавачі. Як видається, вони не мають таких повноважень, адже норма ст. 615 КПК України є спеціальною за темпоральною ознакою стосовно суб'єкта, а на застосовність п. 4 ч. 1 ст. 280 КПК України лише в умовах воєнного стану прямо вказують формулювання цього пункту³⁰⁸. По-четверте, у разі скасування слідчим суддею постанови про зупинення досудового розслідування, винесеної у порядку ст. 615 КПК України, строк із дня винесення постанови про зупинення кримінального провадження до дня її скасування слідчим суддею не включатиметься у строки досудового розслідування, передбачені ст. 219 КПК України (ч. 5 ст. 219 КПК України), а на постанови, винесені в порядку ст. 280 КПК України, цей виняток не поширюється³⁰⁹.

---

³⁰⁷ Гловюк І., Завтур В. Зміни у кримінальному провадженні від 14 квітня 2022 року // Pravo.Ua : сайт. URL: <https://pravo.ua/zminy-u-kryminalnomu-provadhzhenni-vid-14-kvitnia-2022-roku/>.

³⁰⁸ Тішин М. В. Забезпечення прокурором допустимості доказів в умовах воєнного стану. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 2. С. 282–287. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.02.53>.

³⁰⁹ Завтур В. А. Зупинення досудового розслідування з підстав, обумовлених воєнним станом: окремі питання нормативної регламентації та

Підстава «уповноваженим органом прийнято рішення про передачу підозрюваного для обміну як військовополоненого та підозрюваним надано письмову згоду на проведення такого обміну» для зупинення досудового розслідування була введена до КПК України Законом України від 28 липня 2022 р. № 2472-IX (що детально висвітлювалось у доктрині³¹⁰). Для правильного застосування цієї підстави важливо розуміти перелік осіб, які у міжнародного гуманітарному праві належать до військовополонених.

Військовополоненими, у розумінні Женевської конвенції про поводження з військовополоненими³¹¹, є особи, які потрапили в полон до супротивника й належать до однієї з таких категорій:

1. Особового складу збройних сил сторони конфлікту, а також членів ополчення або добровольчих загонів, які є частиною цих збройних сил.

правозастосування // Протидія кримінальним правопорушенням в умовах воєнного стану : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Кропивницький, 27 жовт. 2022 р.). Кропивницький : ДонДУВС, 2022. С. 244–247.

³¹⁰ Актуальні проблеми нормативно-правового визначення статусу військовополонених : матеріали міжвід. наук.-практ. конф. (м. Київ, 10 листоп. 2022 р.) / редкол.: С. С. Чернявський, Є. Ю. Бараш, В. В. Корольчук. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2022. 253 с.; Гловюк І. В., Тетерятник Г. К. Питання унормування належної правової процедури кримінального процесуального забезпечення обміну військовополонених. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 8. С. 478–483. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-8/109>; Фоміна Т. Г. Обмін військовополонених під час кримінального провадження: окремі питання // Злочинність і протидія їй в умовах війни: глобальний, регіональний та національний виміри : зб. доп. наук.-практ. конф. (м. Вінниця, 12 квіт. 2023 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; Кримінал. асоц. України, Наук. парк «Наука та безпека». Харків : ХНУВС, 2023. С. 227–229; Капліна О. В. Як обміняти військовополоненого армії РФ, якщо його підозрюють у скоєнні воєнних злочинів? // Українська Гельсінська спілка з прав людини : сайт. 21.02.2023. URL: <https://www.helsinki.org.ua/articles/yak-obminiyat-viyskovopoloneno-ho-armii-rf-iaakshcho-yoho-pidozriuut-u-skoienni-voiennykh-zlochyniv/>; Фоміна Т. Г. Процесуальний статус особи, стосовно якої уповноваженим органом прийнято рішення про обмін як військовополоненого: проблеми визначення та унормування // Сучасні тенденції розвитку криміналістики та кримінального процесу в умовах воєнного стану : тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 25 листоп. 2022 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2022. С. 400–405.

³¹¹ Тлумачення ст. 4 Женевської конвенції про поводження з військовополоненими див.: <https://blogs.icrc.org/ua/2023/11/08/4/>.

2. Членів інших ополчень та добровольчих загонів, зокрема членів організованих рухів опору, які належать до однієї зі сторін конфлікту й діють на своїй території або за її межами, навіть якщо цю територію окуповано, за умови, що ці ополчення або добровольчі загоони, зокрема організовані рухи опору, відповідають таким умовам:

- а) ними командує особа, яка відповідає за своїх підлеглих;
- б) вони мають постійний відмітний знак, добре розпізнаваний на відстані;
- с) вони носять зброю відкрито;
- д) вони здійснюють свої операції згідно із законами та звичаями війни.

3. Членів особового складу регулярних збройних сил, які заявляють про свою відданість урядові або владі, що не визнані державою, яка їх затримує.

4. Осіб, які супроводжують збройні сили, але фактично не входять до їхнього складу, наприклад цивільних осіб з екіпажів військових літаків, військових кореспондентів, постачальників, особового складу робочих підрозділів або служб побутового обслуговування збройних сил, за умови, що вони отримали на це дозвіл тих збройних сил, які вони супроводжують, для чого останні видають їм посвідчення особи за зразком, наведеним у додатку.

5. Членів екіпажів суден торговельного флоту, зокрема капітанів, лоцманів та юнг, а також екіпажів цивільних повітряних суден сторін конфлікту, які не користуються більш сприятливим режимом згідно з будь-якими іншими положеннями міжнародного права.

6. Жителів неокупованої території, які під час наближення воєнних сил озброюються, щоб чинити опір силам загарбника, не маючи часу сформуватися в регулярні війська, за умови, що вони носять зброю відкрито й дотримуються законів і звичаїв війни.

З наведеними нижче особами поведуться так само, як і з військовополоненими, згідно із Женевською конвенцією про поводження з військовополоненими:

1. Особами, які належать або належали до збройних сил окупованої країни, якщо держава-окупант вважає за потрібне з причини такої відданості інтернувати їх, навіть якщо перед тим їх було звільнено тоді, коли бойові дії проходили за межами окупованої зазначеною державою території, зокрема коли ці особи зробили безуспішну спробу приєднатися до збройних сил, до яких вони належать і які ведуть бойові дії, або коли вони не з'явилися за викликом, зробленим з метою їхнього інтернування.

2. Особами, які належать до однієї з категорій, перелічених у цій статті, яких прийняли на своїй території нейтральні держави або держави, що не воюють, і яких ці держави повинні інтернувати відповідно до міжнародного права, якщо вони не вирішать застосувати до них більш сприятливий режим.

Згідно з Додатковим протоколом до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 р., що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 8 червня 1977 р., будь-який комбатант, як це визначено у ст. 43, який потрапляє під владу супротивної сторони, є військовополоненим. Хоча всі комбатанти зобов'язані додержуватися норм міжнародного права, застосовуваного в період збройних конфліктів, порушення цих норм не позбавляє комбатанта його права вважатися комбатантом або, якщо він підпадає під владу супротивної сторони, його права вважатися військовополоненим, за винятком випадків, передбачених у пп. 3 і 4 (ст. 44). Цей же документ визнає, що особи, які входять до складу збройних сил сторони, що перебуває в конфлікті (крім медичного і духовного персоналу, про який йдеться у ст. 33 Третьої конвенції), є комбатантами, тобто вони мають право брати безпосередню участь у воєнних діях (ст. 43). При цьому особи зі складу медичного та духовного персоналу, затримані державою, що тримає в полоні, з метою надання допомоги військовополоненим, не вважаються військовополоненими. Однак вони, як мінімум, користуються пільгами та захистом, передбаченими Женевською конвенцією про поводження з військовополоненими, їм також забезпечують усі можливості для надання медичної та духовної допомоги військовополоненим (ст. 33 Женевської конвенції про поводження з військовополоненими).

Як зазначає О. В. Сенаторова, військовополонений – це комбатант, який потрапив до рук супротивної сторони або конкретні некомбатанти, для яких статус військовополонених надається МГП. Військовополоненими є такі категорії осіб: а) члени збройних сил сторони конфлікту, в тому числі представники міліції чи добровольчого корпусу, що входять до складу таких збройних сил; б) члени інших ополченців або іншого волонтерського корпусу, які належать стороні конфлікту, за умови, що такі групи: перебувають під відповідальним командуванням; мають чіткий розрізнявальний знак, який можна впізнати на відстані; відкрито носять зброю; здійснюють військові операції відповідно до норм МГП; в) цивільні особи, які супроводжують збройні сили, за умови, що вони санкціоновані збройною силою, яку вони супроводжують; г) члени екіпажів торговельних та цивільних літаків учасника конфлікту, які не користуються більш

сприятливим ставленням до міжнародного права; д) учасники *levée en masse* е) військові поранені, хворі під час війни і поранені внаслідок корабельних аварій, які потрапляють в руки ворога³¹².

В Інструкції про порядок виконання норм міжнародного гуманітарного права у Збройних Силах України, затвердженій наказом Міністерства оборони України від 23 березня 2017 р. № 164, військовополонені визначені як особи, які потрапили в полон до супротивника й належать до однієї з таких категорій:

особовий склад збройних сил сторони конфлікту, а також члени ополчення або добровольчих загонів, які є частиною цих збройних сил;

члени інших ополчень та добровольчих загонів, зокрема члени організованих рухів опору, які належать до однієї зі сторін конфлікту й діють на своїй території або за її межами, навіть якщо цю територію окуповано, за умови, що ці ополчення або добровольчі загоны, зокрема організовані рухи опору, відповідають таким умовам:

ними командує особа, яка відповідає за своїх підлеглих;

вони мають постійний відмітний знак, добре розпізнаваний на відстані;

вони носять зброю відкрито;

вони здійснюють свої операції згідно із законами та звичаями війни;

члени особового складу регулярних збройних сил, які заявляють про свою відданість урядові або владі, що не визнані державою, яка їх затримує;

особи, які супроводжують збройні сили, але фактично не входять до їхнього складу, наприклад, цивільні особи з екіпажів військових літаків, військові кореспонденти, постачальники, особовий склад робочих підрозділів або служб побутового обслуговування збройних сил за умови, що вони отримали на це дозвіл тих збройних сил, які вони супроводжують, для чого останні видають їм посвідчення особи за зразком;

члени екіпажів суден торговельного флоту, зокрема капітани, лоцмани та юнги, а також екіпажів цивільних повітряних суден сторін конфлікту, які не користуються більш сприятливим режимом згідно з будь-якими іншими положеннями міжнародного права;

жителі неокупованої території, які під час наближення ворога озброюються, щоб чинити опір силам загарбника, не маючи часу

---

³¹² Сенаторова О. В. Права людини і збройні конфлікти : навч. посіб. Київ : ФОП Голембовська О. О., 2018. С. 174–175.

сформуватися в регулярні війська, за умови, що вони носять зброю відкрито й дотримуються законів і звичаїв війни.

Утім КПК України не містить визначення військовополоненого, хоча є визначення особи, стосовно якої уповноваженим органом прийнято рішення про обмін як військовополоненого: це будь-яка особа, яка має процесуальний статус підозрюваного, обвинуваченого, засудженого та яка включена відповідним уповноваженим органом до списку для обміну як військовополонений (п. 28 ч.1 ст. 3 КПК України).

Спеціальними умовами зупинення досудового розслідування за цією підставою є:

1) уповноваженим органом прийнято рішення про передачу підозрюваного для обміну як військовополоненого. КПК України не регламентує, про який орган ідеться, та форму рішення. Кабінетом Міністрів України затверджено Порядок здійснення передачі військовополонених ворогів державі-агресору та звільнення оборонців України, які перебувають у полоні держави-агресора (для службового користування) постановою від 12 квітня 2022 р. № 441, та Положення про Координаційний штаб з питань поводження з військовополоненими, затверджене постановою від 11 березня 2022 р. № 257. Згідно з Положенням Координаційний штаб з питань поводження з військовополоненими здійснює повноваження щодо забезпечення передачі військовополонених ворогів державі-агресору та звільнення оборонців України, які перебували у полоні держави-агресора, відповідно до Порядку здійснення передачі військовополонених ворогів державі-агресору та звільнення оборонців України, які перебувають у полоні держави-агресора, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 квітня 2022 р. № 441. Рішення Координаційного штабу фіксуються у протоколі засідання, який підписується головою Координаційного штабу та секретарем і надсилається усім членам Координаційного штабу. Як процитовано в ухвалі слідчого судді, «Згідно з п. 25 згаданого Порядку рішення про затвердження списку для здійснення передачі військовополонених ворогів та звільнення оборонців України, які перебувають у полоні держави-агресора, ухвалює Голова Координаційного штабу у взаємодії з Об'єднаним центром з координації пошуку та звільнення військовополонених, незаконно позбавлених волі осіб внаслідок агресії проти України, який функціонує при СБУ»³¹³. Крім

---

³¹³ Ухвала Личаківського районного суду м. Львова від 20.09.2022 : справа № 463/1712/22, провадження №1-кц/463/5209/22 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106377019>.

того, у цьому провадженні слідчому судді надавався витяг з протоколу щодо прийняття рішення про затвердження списку для здійснення передачі військовополонених ворогів та звільнення оборонців України, які перебувають у полоні держави-агресора³¹⁴;

2) підозрюваним надано письмову згоду на проведення такого обміну. Важливо, що, як пише М. І. Пашковський, п. 28 ст. 3 КПК України згадує не про обмін військовополонених, а про «обмін як військовополоненого», що також підтверджує тезу про можливість застосування такого обміну до усіх категорій учасників збройного конфлікту³¹⁵. Такий випадок мав місце, і в ухвалі слідчого судді зазначено, що надано письмову згоду на проведення обміну як військовополоненого на громадян України, що перебувають у полоні в російській федерації³¹⁶.

Зважаючи на формулювання «уповноваженим органом прийнято рішення про передачу підозрюваного для обміну як військовополоненого та підозрюваним надано письмову згоду на проведення такого обміну», таке зупинення досудового розслідування доречно до прийняття рішення про проведення спеціального досудового розслідування.

Рішення про зупинення досудового розслідування з цієї підстави оскарженню не підлягає (п. 5 ч. 1 ст. 280 КПК України).

Умови зупинення досудового розслідування. Загальними умовами зупинення досудового розслідування є такі: особі повідомлено про підозру або складено щодо неї таке повідомлення; доведено факт учинення кримінального правопорушення підозрюваним; виконано всі слідчі (розшукові) й інші процесуальні дії, проведення яких необхідне та можливе до прийняття рішення про зупинення досудового розслідування; ужито заходів для збереження доказів у кримінальному провадженні³¹⁷.

---

³¹⁴ Там само.

³¹⁵ Пашковський М. І. Обмін осіб як військовополонених і кримінальне провадження: аналіз перших судових рішень // Актуальні проблеми нормативно-правового визначення статусу військовополонених : матеріали міжвід. наук.-практ. конф. (м. Київ, 10 листоп. 2022 р.) / редкол.: С. С. Чернявський, Є. Ю. Бараш, В. В. Корольчук. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2022. С. 145.

³¹⁶ Ухвала Личаківського районного суду м. Львова від 20.09.2022 : справа № 463/1712/22, провадження №1-кц/463/5209/22 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106377019>.

³¹⁷ Расчотнов Є. В. Зупинення досудового розслідування у кримінальному провадженні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2016. С. 53.

Спеціальні умови торкаються конкретної підстави і були розглянуті вище під час характеристики підстав зупинення досудового розслідування.

Частина 1 ст. 280 КПК України чітко регламентує, що досудове розслідування може бути зупинене після повідомлення особі про підозру, тобто у разі наявності обставин, які перешкоджають руху досудового розслідування до повідомлення про підозру, має вирішуватися питання про продовження строків досудового розслідування. Зважаючи на формулювання ст. 42 КПК України, постанова про зупинення досудового розслідування може бути винесена у випадку, коли стосовно особи складено повідомлення про підозру, однак його не вручено їй внаслідок невстановлення місцезнаходження, проте вжито заходів для вручення у спосіб, передбачений КПК України для вручення повідомлень.

До зупинення досудового розслідування слідчий, дізнавач зобов'язаний виконати всі слідчі (розшукові) та інші процесуальні дії, проведення яких необхідне та можливе. Додатково, якщо йдеться про зупинення досудового розслідування за п. 1 ч. 1 ст. 280 КПК України слідчий, дізнавач зобов'язаний виконати всі дії для здійснення розшуку підозрюваного.

Якщо у кримінальному провадженні є два або декілька підозрюваних, а підстави для зупинення стосуються не всіх, прокурор має право виділити досудове розслідування і зупинити його стосовно окремих підозрюваних.

Суб'єкти та порядок зупинення досудового розслідування. Суб'єктами прийняття постанови про зупинення досудового розслідування є слідчий (за погодженням з прокурором), дізнавач (за погодженням з прокурором), прокурор. Виходячи з положень ст. 615 КПК України, якщо йдеться про зупинення за п. 5 ч. 1 ст. 280 КПК України, то такі повноваження має лише прокурор.

Постанова про зупинення досудового розслідування складається зі вступної, мотивувальної та резолютивної частин та має відповідати вимогам, передбаченим ст. 110 КПК України.

Відомості про зупинення досудового розслідування, що вносяться до ЄРДР протягом 24 годин з моменту прийняття процесуального рішення. Копія постанови надсилається стороні захисту, потерпілому, представнику юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, які мають право її оскаржити слідчому судді.

Згідно з ч. 5 ст. 280 КПК України після зупинення досудового розслідування проведення слідчих (розшукових) дій не допускається, крім тих, які спрямовані на встановлення місцезнаходження

підозрюваного. Переліку таких дій КПК України не містить. Ця стаття не містить обмежень стосовно проведення інших процесуальних дій (наприклад, подання клопотання про арешт майна, витребування речей і документів тощо), проте у ч. 1 ст. 282 КПК України зазначається, що зупинене досудове розслідування відновлюється у разі потреби проведення слідчих (розшукових) **чи інших процесуальних дій** (виділено автором. – *І. Г.*).

Копія постанови про зупинення досудового розслідування надсилається стороні захисту, потерпілому, представнику юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, які мають право її оскаржити слідчому судді. У разі скасування такої постанови строк із дня винесення постанови про зупинення кримінального провадження до дня її скасування слідчим суддею включається у строки, передбачені цією статтею, крім випадків винесення такої постанови у порядку, встановленому ст. 615 КПК України (ч. 5 ст. 219 КПК України). Для дізнання інше правило: строк із дня винесення постанови про зупинення кримінального провадження до дня її скасування слідчим суддею або винесення постанови про відновлення кримінального провадження не включається до строків, передбачених цією статтею (ч. 4 ст. 298⁵ КПК України). Крім того, колегія суддів ККС ВС дійшла висновку, що у разі скасування прокурором постанови про зупинення кримінального провадження строк із дня винесення відповідної постанови слідчого до дня її скасування прокурором включається у строки досудового розслідування³¹⁸.

Відновлення досудового розслідування. КПК України передбачає такі групи підстав для відновлення досудового розслідування:

1) підстави для зупинення перестали існувати (підозрюваний видужав, його місцезнаходження встановлено, завершено проведення процесуальних дій у межах міжнародного співробітництва, припинено чи скасовано воєнний стан, обмін підозрюваного як військовополоненого проведено або такий обмін не відбувся), або наявна можливість подальшого проведення досудового розслідування за таких умов;

2) потреба проведення слідчих (розшукових) чи інших процесуальних дій;

3) скасування слідчим суддею постанови про зупинення досудового розслідування.

---

³¹⁸ Постанова Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 06.06.2023 : справа № 343/828/22, провадження № 51-2574км23 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111524530>.

Відновлення досудового розслідування здійснюється за постановою дізнавача, слідчого, прокурора.

Відомості про відновлення досудового розслідування вносяться до ЄРДР протягом 24 годин з моменту прийняття процесуального рішення.

Копія постанови про відновлення досудового розслідування невідкладно надається, а у випадку неможливості надання надсилається у триденний строк стороні захисту, потерпілому, представнику юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження.

Згідно з ч. 5 ст. 219 КПК України строк із дня винесення постанови про зупинення кримінального провадження до винесення постанови про відновлення кримінального провадження не включається у строки, передбачені цією статтею, крім дня прийняття відповідної постанови. Строк із дня винесення постанови про зупинення кримінального провадження до дня її скасування слідчим суддею включається у строки, передбачені цією статтею, крім випадків винесення такої постанови у порядку, встановленому статтею 615 КПК України. Утім стосовно дізнання є такі правила: строк із дня винесення постанови про зупинення кримінального провадження до дня її скасування слідчим суддею або винесення постанови про відновлення кримінального провадження не включається до строків, передбачених ст. 298⁵ КПК України.

2.2.3. Прийняття рішення щодо закінчення досудового розслідування

Форми закінчення досудового розслідування. Кримінальний процесуальний кодекс України зараз передбачає такий перелік рішень для закінчення досудового розслідування, крім з яких застосовне до воєнних злочинів і пов'язаних з війною кримінальних правопорушень у цілому (з певними обумовленням стосовно конкретних складів кримінальних правопорушень):

- обвинувальний акт;
- клопотання про застосування примусових заходів медичного характеру;
- клопотання про застосування примусових заходів виховного характеру;
- клопотання про звільнення від кримінальної відповідальності;
- постанова про закриття кримінального провадження та провадження щодо юридичної особи;
- клопотання про закриття кримінального провадження (п. 3¹ ч. 1 ст. 284 КПК України, ст. 479¹ КПК України).

Розмежування компетенції стосовно прийняття рішень щодо закінчення досудового розслідування проілюстровано в табл. 6.

Таблиця 6

Розмежування компетенції стосовно прийняття рішень щодо закінчення досудового розслідування

<i>Суб'єкт</i>	<i>Процесуальне рішення</i>	<i>Межі компетенції</i>
Слідчий, дізнавач	Обвинувальний акт (затверджується прокурором)	
	Клопотання про застосування примусових заходів медичного характеру (затверджується прокурором)	
	Клопотання про застосування примусових заходів виховного характеру (затверджується прокурором)	
	Постанова про закриття кримінального провадження	<p>Про закриття кримінального провадження слідчий, дізнавач, прокурор приймає постанову.</p> <p>Слідчий, дізнавач приймає постанову про закриття кримінального провадження, якщо в цьому кримінальному провадженні Жодній особі не повідомлялося про підозру з підстав:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) встановлена відсутність події кримінального правопорушення; 2) встановлена відсутність в діянні складу кримінального правопорушення;

		<p>4¹) втратив чинність закон, яким встановлювалася кримінальна протиправність діяння; 9¹) існує нескасована постановою слідчого, дізнавача, прокурора про закриття кримінального провадження з підстав, передбачених пп. 1, 2, 4, 9 ч. 1 ст. 284 КПК України, у кримінальному провадженні щодо того самого діяння, що розслідувалося з дотриманням вимог щодо підслідності.</p> <p>Слідчий, дізнавач зобов'язані закрити кримінальне провадження також у разі, коли строк досудового розслідування, визначений ст. 219 КПК України, закінчився та жодній особі не було повідомлено про підозру</p>
Прокурор	Обвинувальний акт	Обвинувальний акт може бути складений прокурором, зокрема, якщо він не погодиться з обвинувальним актом, що був складений слідчим, дізнавачем
	Клопотання про застосування примусових заходів медичного характеру	
	Клопотання про застосування примусових заходів виховного характеру	

Розділ 2. Розслідування воєнних злочинів і пов'язаних з війною кримінальних правопорушень: кримінальні процесуальні аспекти

	Клопотання про звільнення від кримінальної відповідальності	Встановивши на стадії досудового розслідування підстави для звільнення від кримінальної відповідальності та отримавши згоду підозрюваного на таке звільнення, прокурор складає клопотання про звільнення від кримінальної відповідальності та без проведення досудового розслідування у повному обсязі надсилає його до суду
	Постанова про закриття кримінального провадження	<p>Про закриття кримінального провадження слідчий, дізнавач, прокурор приймає постанову.</p> <p>Прокурор приймає постанову про закриття кримінального провадження, у тому числі щодо підозрюваного, з підстав:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) встановлена відсутність події кримінального правопорушення; 2) встановлена відсутність у діянні складу кримінального правопорушення; 3) не встановлені достатні докази для доведення винуватості особи в суді і вичерпані можливості їх отримати; 4¹⁾ втратив чинність закон, яким встановлювалася кримінальна протиправність діяння;

		<p>5) помер підозрюваний, обвинувачений, особа, стосовно якої зібрано достатньо доказів для повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, але не повідомлено про підозру у зв'язку з її смертю, крім випадків, якщо провадження є необхідним для реабілітації померлого;</p> <p>6) існує вирок по тому самому обвинуваченню, що набрав законної сили, або постановлена ухвала суду про закриття кримінального провадження по тому самому обвинуваченню;</p> <p>7) потерпілий, а у випадках, передбачених цим КПК України, його представник відмовився від обвинувачення у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення, крім кримінального провадження щодо кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством;</p> <p>8) стосовно кримінального правопорушення, щодо якого не отримано згоди держави, яка видала особу;</p> <p>9¹) існує нескасована постановова слідчого, дізнавача, прокурора про закриття кримінального провадження з підстав, передбачених пп. 1, 2, 4, 9</p>
--	--	---

Розділ 2. Розслідування воєнних злочинів і пов'язаних з війною кримінальних правопорушень: кримінальні процесуальні аспекти

		<p>ч. 1 ст. 284 КПК України, у кримінальному провадженні щодо того самого діяння, що розслідувалося з дотриманням вимог щодо підслідності;</p> <p>10) після повідомлення особі про підозру закінчився строк досудового розслідування, визначений ст. 219 КПК України, крім випадку повідомлення особі про підозру у вчиненні тяжкого чи особливо тяжкого злочину проти життя та здоров'я особи.</p> <p>Прокурор зобов'язаний закрити кримінальне провадження також у разі, коли строк досудового розслідування, визначений ст. 219 КПК України, закінчився та жодній особі не було повідомлено про підозру</p>
	Постанова про закриття провадження щодо юридичної особи	Провадження щодо юридичної особи підлягає закриттю у разі встановлення відсутності підстав для застосування до неї заходів кримінально-правового характеру, закриття кримінального провадження щодо уповноваженої особи юридичної особи
	Клопотання про закриття кримінального провадження	Закриття кримінального провадження з підстави, передбаченої п. 3 ¹ ч. 1

		<p>ст. 284 КПК України (не встановлено особу, яка вчинила кримінальне правопорушення, у разі закінчення строків давності притягнення до кримінальної відповідальності, крім випадків вчинення особливо тяжкого злочину проти життя чи здоров'я особи або злочину, за який згідно із законом може бути призначено покарання у виді довічного позбавлення волі), здійснюється судом за клопотанням прокурора.</p> <p>У разі якщо підозрюваний заперечує проти закриття кримінального провадження з підстави, передбаченої пунктом 4¹ ч. 1 ст. 284 (втратив чинність закон, яким встановлювалася кримінальна протиправність діяння) КПК України, прокурор у найкоротший строк після ознайомлення з матеріалами досудового розслідування звертається до суду з клопотанням про закриття кримінального провадження щодо підозрюваного</p>
Слідчий суддя	Ухвала про закриття кримінального провадження	Якщо закінчилися строки досудового розслідування з моменту внесення відомостей про

		кримінальне правопорушення до ЄРДР до дня повідомлення особі про підозру, встановлені ч. 1 ст. 219 КПК України, слідчий суддя може винести ухвалу про закриття кримінального провадження за клопотанням іншої особи, права чи законні інтереси якої обмежуються під час досудового розслідування, або її представника
--	--	---

Обвинувальний акт. Обвинувальний акт є процесуальним рішенням, яке приймається у разі, якщо в ході досудового розслідування зібрані докази достатні для складання обвинувального акта. Це визначає дізнавач, слідчий, прокурор. Крім цього, обвинувальний акт є процесуальним рішенням, яким прокурор висуває обвинувачення у вчиненні кримінального правопорушення і яким завершується досудове розслідування (ч. 4 ст. 110 КПК України), на відміну від повідомлення про підозру, яке теж є процесуальним рішенням, але там міститься обґрунтоване припущення про вчинення особою кримінального правопорушення. ККС ВС вказав, що «У стадії досудового розслідування обвинувачення особи пов'язується з моментом складання обвинувального акта, що містить офіційну, сформовану на досудовому розслідуванні версію про вчинення особою діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність»³¹⁹.

Стаття 291 КПК України містить вимоги до обвинувального акта та додатків до нього.

Значимо, що на практиці неодноразово виникало питання щодо кореляції повідомлення про підозру та обвинувального акта у контексті фактичних обставин кримінального правопорушення. Це питання було вирішене у постанові Об'єднаної палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду: розбіжності у викладі

³¹⁹ Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 20.09.2018 : справа № 651/309/16-к, провадження № 51-4005км18 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/76673368>.

фактичних обставин кримінального правопорушення у повідомленні про підозру та в обвинувальному акті, за умови, що такий їх виклад в обвинувальному акті дає повне розуміння кожного з елементів складу кримінального правопорушення для юридично-правової оцінки діяння за відповідною кримінально-правовою нормою не є істотним порушенням вимог кримінального процесуального закону³²⁰.

Згідно з ч. 1 ст. 291 КПК України обвинувальний акт складається слідчим, дізнавачем, після чого затверджується прокурором. Обвинувальний акт може бути складений прокурором, зокрема якщо він не погодиться з обвинувальним актом, що був складений слідчим, дізнавачем. Утім, хоча в доктрині та на практиці є різні думки, правильним є підхід, що «слово “зокрема” вказує лише на приклад ситуації, за якої прокурор може самостійно скласти обвинувальний акт»³²¹, а вичерпного переліку таких випадків КПК України не містить, тобто прокурор як процесуальний керівник і в інших випадках має повноваження складати обвинувальний акт.

Обвинувальний акт складається один у кримінальному провадженні, незалежно від кількості підозрюваних.

Обвинувальний акт підписується слідчим, дізнавачем та прокурором, який його затвердив, або лише прокурором, якщо він склав його самостійно (ч. 3 ст. 291 КПК України).

Обвинувальний акт має бути складений та направлений до суду у межах строків досудового розслідування. ККС ВС зазначив: «... у рамках строку досудового розслідування обвинувальний акт має бути не лише складено, затверджено та вручено, а й безпосередньо направлено на адресу суду»³²².

Копія обвинувального акта та реєстру матеріалів досудового розслідування підозрюваному має бути надана прокурором під розписку підозрюваному, його захиснику та законному представнику

---

³²⁰ Постанова Об'єднаної палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 15.01.2024 : справа № 683/694/20, провадження № 51-3591кмо23 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116446104>.

³²¹ Гловюк І., Торбас О. Прокурор у системі суб'єктів, уповноважених на закінчення досудового розслідування. *Право України*. 2020. № 3. С. 278. DOI: <https://doi.org/10.33498/loou-2020-03-270>.

³²² Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 15.09.2021 : справа № 711/3111/19, провадження № 51-2890км19 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99687323>.

одночасно з переданням обвинувального акта до суду. Якщо провадження здійснюється щодо юридичної особи, копії обвинувального акта та реєстру матеріалів досудового розслідування надаються також представнику такої юридичної особи (ст. 293 КПК України).

Клопотання про застосування примусових заходів медичного характеру, згідно з ч. 1 ст. 503 КПК України, складається щодо:

– особи, яка вчинила суспільно небезпечне діяння, передбачене законом України про кримінальну відповідальність, у стані неосудності;

– особи, яка вчинила кримінальне правопорушення у стані осудності, але захворіла на психічну хворобу до постановлення вироку (ч. 1 ст. 503 КПК України).

Таке клопотання складається за підсумками досудового розслідування щодо застосування примусових заходів медичного характеру та затверджується прокурором, якщо складене слідчим або дізнавачем.

Клопотання має відповідати тим самим вимогам, що і обвинувальний акт, і додатково містити інформацію про примусовий захід медичного характеру, який пропонується застосувати до особи, яка бере участь у кримінальному провадженні щодо застосування примусових заходів медичного характеру, та позицію щодо можливості забезпечення участі особи під час судового провадження за станом здоров'я.

Копія клопотання про застосування примусових заходів виховного характеру або клопотання про застосування примусових заходів медичного характеру та копія реєстру матеріалів досудового розслідування прокурором вручається під розписку законному представнику, захиснику особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного характеру одночасно з переданням клопотання до суду.

Клопотання про застосування примусових заходів виховного характеру складається щодо неповнолітнього, який не досяг віку кримінальної відповідальності, проте є достатня сукупність доказів вчинення ним діяння, передбаченого КК України, за які він не може бути притягнений до кримінальної відповідальності в силу віку. Стосовно воєнних злочинів і пов'язаних з війною кримінальних правопорушень кримінальна відповідальність за загальним правилом можлива з моменту досягнення 16-річного віку, проте за крадіжку (ст. 185), грабіж (ст. 186), розбій (ст. 187), вимагання (ст. 189) – із 14 років.

Клопотання має відповідати тим самим вимогам, що і обвинувальний акт, і додатково містити інформацію про захід виховного

характеру, який пропонується застосувати. Клопотання затверджуються прокурором, якщо складене слідчим або дізнавачем.

Копія клопотання про застосування примусових заходів виховного характеру або клопотання про застосування примусових заходів медичного характеру та копія реєстру матеріалів досудового розслідування прокурором вручається під розписку законному представнику, захиснику особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів виховного характеру одночасно з передачею клопотання до суду.

Клопотання про звільнення від кримінальної відповідальності. Відмітимо, що для цієї форми закінчення досудового розслідування є істотні обмеження щодо воєнних злочинів і пов'язаних з війною кримінальних правопорушень.

По-перше, це торкається загальних підстав звільнення від кримінальної відповідальності. Зважаючи на матеріально-правові обмеження у статтях 45–49 КК України, можливість звільнення від кримінальної відповідальності розміщено у табл. 7.

Таблиця 7

Звільнення від кримінальної відповідальності

Диспозиція	Санкція	Звільнення від кримінальної відповідальності
Частина 1 ст. 110 КК України Умисні дії, вчинені з метою зміни меж території або державного кордону України на порушення порядку, встановленого Конституцією України, а також публічні заклики чи розповсюдження матеріалів із закликами до вчинення таких дій	караються позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років з конфіскацією майна або без такої	звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки; звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із зміною обстановки
Частина 1 ст. 111¹ КК України Публічне заперечення громадянином України здійснення збройної агресії проти України,	караються позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на	звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки;

Розділ 2. Розслідування воєнних злочинів і пов'язаних з війною кримінальних правопорушень: кримінальні процесуальні аспекти

<p>встановлення та утвердження тимчасової окупації частини території України або публічні заклики громадянином України до підтримки рішень та/або дій держави-агресора, збройних формувань та/або окупаційної адміністрації держави-агресора, до співпраці з державою-агресором, збройними формуваннями та/або окупаційною адміністрацією держави-агресора, до невідання поширення державного суверенітету України на тимчасово окуповані території України</p>	<p>строк від десяти до п'ятнадцяти років</p>	<p>звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із зміною обстановки</p>
<p>Частина 2 ст. 111¹ КК України Добровільне зайняття громадянином України посади, не пов'язаної з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій, у незаконних органах влади, створених на тимчасово окупованій території, у тому числі в окупаційній адміністрації держави-агресора</p>	<p>карається позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від десяти до п'ятнадцяти років з конфіскацією майна або без такої</p>	<p>звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки;</p> <p>звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із зміною обстановки</p>
<p>Частина 3 ст. 111¹ КК України</p>	<p>караються виправними роботами на строк до двох років</p>	<p>звільнення від кримінальної відповідальності у</p>

<p>Здійснення громадянином України пропаганди у закладах освіти незалежно від типів та форм власності з метою сприяння здійсненню збройної агресії проти України, встановленню та утвердженню тимчасової окупації частини території України, уникненню відповідальності за здійснення державою-агресором збройної агресії проти України, а також дії громадян України, спрямовані на впровадження стандартів освіти держави-агресора у закладах освіти</p>	<p>або арештом на строк до шести місяців, або позбавленням волі на строк до трьох років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від десяти до п'ятнадцяти років</p>	<p>зв'язку з передачею особи на поруки</p> <p>звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із зміною обстановки</p>
<p>Частина 4 ст. 111¹ КК України Передача матеріальних ресурсів незаконним збройним чи воєнізованим формуванням, створеним на тимчасово окупованій території, та/або збройним чи воєнізованим формуванням держави-агресора, та/або провадження господарської діяльності у взаємодії з державою-агресором, незаконними органами влади, створеними на тимчасово окупованій території, у тому числі</p>	<p>караються штрафом до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років, з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від десяти до п'ятнадцяти років та з конфіскацією майна</p>	<p>звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки;</p> <p>звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із зміною обстановки</p>

Розділ 2. Розслідування воєнних злочинів і пов'язаних з війною кримінальних правопорушень: кримінальні процесуальні аспекти

окупаційною адміністрацією держави-агресора		
<p>Частина 1 ст. 114² КК України Поширення інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, у тому числі про їх переміщення територією України, якщо така інформація не розміщувалася (не поширювалася) у відкритому доступі Генеральним штабом Збройних Сил України, Міністерством оборони України, Головним управлінням розвідки Міністерства оборони України чи Службою безпеки України або в офіційних джерелах країн-партнерів, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану</p>	<p>карається позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років</p>	<p>звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки;</p> <p>звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із зміною обстановки</p>
<p>Частина 1 ст. 201² КК України Продаж товарів (предметів) гуманітарної допомоги або використання благодійних пожертв, безоплатної допомоги або укладання інших правочинів щодо розпоря-</p>	<p>караються штрафом від двох до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до чотирьох років</p>	<p>звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки;</p> <p>звільнення від кримінальної відповідальності у</p>

<p>дження таким майном, з метою отримання прибутку, вчинені у значному розмірі</p>		<p>зв'язку із зміною обстановки;</p> <p>звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності</p>
<p>Частина 2 ст. 201² КК України Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або службовою особою з використанням службового становища, або у великому розмірі</p>	<p>караються позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років</p>	<p>звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки;</p> <p>звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із зміною обстановки;</p> <p>звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності</p>
<p>Частина 1 ст. 435¹ КК України Образа честі і гідності, погроза вбивством, насильством або знищенням чи пошкодженням майна військовослужбовцю, який здійснює заходи із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії</p>	<p>карається обмеженням волі на строк від трьох до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк</p>	<p>звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки;</p> <p>звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із зміною обстановки;</p>

Розділ 2. Розслідування воєнних злочинів і пов'язаних з війною кримінальних правопорушень: кримінальні процесуальні аспекти

<p>Російської Федерації, його близьким родичам чи членам сім'ї</p>		<p>звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності</p>
<p>Частина 2 ст. 435¹ КК України Виготовлення та поширення матеріалів, які містять образу честі і гідності, погрозу вбивством, насильством або знищенням чи пошкодженням майна військовослужбовцю, який здійснює заходи із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації, його близьким родичам чи членам сім'ї</p>	<p>карається обмеженням волі на строк від трьох до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк</p>	<p>звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки;</p> <p>звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із зміною обстановки;</p> <p>звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності</p>
<p>Частина 1 ст. 436² КК України Виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії Російської Федерації проти України, розпочатої у 2014 році, у тому числі шляхом представлення збройної агресії Російської Федерації проти України як внутрішнього громадянського конфлікту, виправдову-</p>	<p>караються виправними роботами на строк до двох років або арештом на строк до шести місяців, або позбавленням волі на строк до трьох років</p>	<p>звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки;</p> <p>звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із зміною обстановки</p>

<p>вання, визнання правомірною, заперечення тимчасової окупації частини території України, а також глорифікація осіб, які здійснювали збройну агресію Російської Федерації проти України, розпочату у 2014 році, представників збройних формувань Російської Федерації, іррегулярних незаконних збройних формувань, озброєних банд та груп найманців, створених, підпорядкованих, керованих та фінансованих Російською Федерацією, а також представників окупаційної адміністрації Російської Федерації, яку складають її державні органи і структури, функціонально відповідальні за управління тимчасово окупованими територіями України, та представників підконтрольних Російській Федерації самопроголошених органів, які узурпували виконання владних функцій на тимчасово окупованих територіях України</p>		<p>звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності</p>
<p>Частина 2 ст. 436² КК України Виготовлення, поширення матеріалів, у</p>	<p>караються обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий</p>	<p>звільнення від кримінальної відповідальності у</p>

<p>яких міститься виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії Російської Федерації проти України, розпочатої у 2014 році, у тому числі шляхом представлення збройної агресії Російської Федерації проти України як внутрішнього громадянського конфлікту, виправдовування, визнання правомірною, заперечення тимчасової окупації частини території України, а також глорифікація осіб, які здійснювали збройну агресію Російської Федерації проти України, розпочату у 2014 році, представників збройних формувань Російської Федерації, іррегулярних незаконних збройних формувань, озброєних банд та груп найманців, створених, підпорядкованих, керованих та фінансованих Російською Федерацією, а також представників окупаційної адміністрації Російської Федерації, яку складають її державні органи і структури,</p>	<p>строк, з конфіскацією майна або без такої</p>	<p>зв'язку з передачею особи на поруки;</p> <p>звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із зміною обстановки;</p> <p>звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності</p>
---	--	---

функціонально відповідальні за управління тимчасово окупованими територіями України, та представників підконтрольних Російській Федерації самопроголошених органів, які узурупували виконання владних функцій на тимчасово окупованих територіях України		
--	--	--

Важливо! Згідно з ч. 5 ст. 49 КК України давність не застосовується у разі вчинення злочинів проти основ національної безпеки України, передбачених у статтях 109–114², катування, передбаченого ч. 3 ст. 127, проти миру та безпеки людства, передбачених у статтях 437–439 і ч. 1 ст. 442 КК України.

По-друге, є спеціальні підстави звільнення від кримінальної відповідальності, які продемонстровані в табл. 8.

Таблиця 8

Спеціальні підстави звільнення від кримінальної відповідальності

Стаття КК України	Звільнення від кримінальної відповідальності
Стаття 111. Державна зрада	Звільняється від кримінальної відповідальності громадянин України, якщо він на виконання злочинного завдання іноземної держави, іноземної організації або їх представників ніяких дій не вчинив і добровільно заявив органам державної влади про свій зв'язок з ними та про отримане завдання

Стаття 447. Найманство	Найманець звільняється від кримінальної відповідальності за дії, передбачені частиною четвертою цієї статті, якщо він до притягнення до кримінальної відповідальності добровільно припинив участь у збройному конфлікті, воєнних або насильницьких діях та повідомив про свою участь у конфлікті, воєнних або насильницьких діях або іншим чином сприяв припиненню або розкриттю злочинів, передбачених частинами першою – третьою цієї статті, якщо в його діях немає складу іншого злочину
------------------------	--

У застосуванні цієї форми закінчення досудового розслідування можна виокремити такі етапи:

1) встановлення слідчим, дізнавачем, прокурором підстав для звільнення від кримінальної відповідальності;

2) отримання прокурором згоди підозрюваного на звільнення від кримінальної відповідальності; для цього йому роз'яснюється суть підозри, підстава звільнення від кримінальної відповідальності і право заперечувати проти закриття кримінального провадження з цієї підстави;

3) складання прокурором клопотання про звільнення від кримінальної відповідальності; КПК України прямо не передбачає право на ознайомлення підозрюваного з цим клопотанням, але таке ознайомлення має бути забезпечено, зважаючи на дію засади забезпечення права на захист;

4) ознайомлення потерпілого з клопотанням та з'ясування прокурором його думки щодо можливості звільнення підозрюваного від кримінальної відповідальності;

5) направлення прокурором клопотання з додатками до суду³²³.

Вимоги клопотання про звільнення від кримінальної відповідальності регламентовано ст. 287 КПК України. Умовами складання

³²³ Кримінальний процес : підручник : у 2 ч. / І. В. Басиста, Р. І. Благуца, І. В. Гловюк та ін. ; за заг. ред. А. Я. Хитри, Р. М. Шехавцова. Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2022. Ч. 2. С. 209.

клопотання та скерування його до суду є письмова згода особи на звільнення від кримінальної відповідальності (додається до клопотання) та ознайомлення з клопотанням потерпілого і з'ясування його думки щодо можливості звільнення підозрюваного від кримінальної відповідальності (здійснюється прокурором).

Постанова про закриття кримінального провадження та провадження щодо юридичної особи. Сутність закриття кримінального провадження полягає у закінченні здійснення кримінально-процесуальної діяльності у кримінальному провадженні або стосовно особи (згідно з ч. 5 ст. 284 КПК України рішення прокурора про закриття кримінального провадження щодо підозрюваного не є перешкодою для продовження досудового розслідування щодо відповідного кримінального правопорушення) через наявність обставин, які унеможливають подальше здійснення такої діяльності або свідчать про її безпредметність.

Підстави закриття кримінального провадження передбачені в ч. 1 ст. 284 КПК України.

Важливо! Встановлена відсутність події кримінального правопорушення: така обставина повинна застосовуватися у випадках, якщо: а) встановлено, що не було самого факту, для розслідування якого почате провадження; б) встановлено, що сама подія мала місце, однак її не можна визнати кримінальним правопорушенням, бо вона була результатом дії стихійного лиха, фізіологічних процесів тощо; в) встановлено, що подія мала місце, проте не була кримінальним правопорушенням, оскільки пов'язана з діями потерпілого, а не сторонніх осіб (самогубство, нещасні випадки на підприємствах)³²⁴.

Встановлена відсутність у діянні складу кримінального правопорушення – застосовується, коли встановлено, що подія, з приводу якої проводиться розслідування, мала місце, була результатом діянь певної особи, проте це діяння не є кримінальним правопорушенням унаслідок: а) відсутності хоча б одного з елементів складу правопорушення (об'єкта, суб'єкта, об'єктивної та суб'єктивної сторін); б) непричетності особи до кримінального правопорушення. Ця обставина виявляється: якщо достовірно встановлено, що правопорушення вчинене не даною особою, а іншою, і цю особу встановлено, та якщо встановлено, що правопорушення вчинене не цією особою, а іншою, проте невідомо ким саме³²⁵.

---

³²⁴ Кримінальний процесуальний кодекс України : наук.-практ. комент. / відп. ред.: С. В. Ківалов та ін. Харків : Одиссей, 2013. С. 557–558.

³²⁵ Там само. С. 558.

Касаційний кримінальний суд Верховного Суду звертає увагу на те, що «в провадженні, де потерпілий вказує на конкретну особу як на таку, що вчинила кримінальне правопорушення щодо нього, орган досудового розслідування за результатами всебічного, повного і неупередженого дослідження усіх обставин кримінального провадження, має вирішити питання про наявність чи відсутність події кримінального правопорушення, а за її встановлення – про наявність або відсутність ознак кримінального правопорушення в діянні конкретної особи, про достатність доказів для доведення винуватості особи в суді, про наявність/відсутність підстав до звільнення від кримінальної відповідальності конкретної особи»³²⁶.

Найбільш логічним є поділ підстав закриття кримінального провадження та провадження щодо юридичної особи на реабілітуючі, нереабілітуючі та процесуальні (формальні, нейтральні)³²⁷, зважаючи на те, що не усі з підстав, передбачених ст. 284 КПК України, можна віднести або до реабілітуючих, або до нереабілітуючих, проте їх низка перешкоджає руху кримінального провадження безвідносно обставин виникнення³²⁸. Позиція ККС ВС полягає у тому, що реабілітуючі пов'язані з констатацією факту того, що підозрюваний/обвинувачений не вчинив злочину. На противагу цьому нереабілітуючі позитивно вирішують питання про вчинення особою злочину. Коли йдеться про реабілітуючі підстави закриття кримінального провадження слід виходити з того, що особа не вчинила протиправного діяння, передбаченого кримінальним законом і, як результат, має право на реабілітацію. До таких підстав належать ті, які свідчать про повну невинуватість особи у вчиненні кримінального правопорушення, що їй інкримінується, і мають наслідки зняття підозри, відновлення доброго імені, гідності та репутації»³²⁹.

---

³²⁶ Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 07.06.2023 : справа № 545/51/22, провадження № 51-2327км23 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111460528>.

³²⁷ Лобойко Л. М. Кримінальний процес : підручник. Київ : Істина, 2014. С. 260.

³²⁸ Детальніше див.: Кримінальний процес : підручник : у 2 ч. / І. В. Басиста, Р. І. Благута, І. В. Гловюк та ін. ; за заг. ред. А. Я. Хитри, Р. М. Шехавцова. Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2022. Ч. 2. С. 203.

³²⁹ Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 07.07.2021 : справа № 487/1817/18, провадження № 51-1960км21 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98220764>.

Отже:

1) *реабілітуючі підстави*: встановлена відсутність події кримінального правопорушення; встановлена відсутність у діянні складу кримінального правопорушення; не встановлені достатні докази для доведення винуватості особи в суді і вичерпані можливості їх отримати (пп. 1–3 ч. 1 ст. 284 КПК України);

2) *нереабілітуючі підстави*: помер підозрюваний, обвинувачений, особа, стосовно якої зібрано достатньо доказів для повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, але не повідомлено про підозру у зв'язку з її смертю, крім випадків, якщо провадження є необхідним для реабілітації померлого (п. 5 ч. 1 ст. 284 КПК України); втратив чинність закон, яким встановлювалася кримінальна протиправність діяння³³⁰;

3) *процесуальні (формальні) підстави*: існує вирок по тому самому обвинуваченню, що набрав законної сили, або постановлена ухвала суду про закриття кримінального провадження по тому самому обвинуваченню; потерпілий, а у випадках, передбачених КПК України, його представник відмовився від обвинувачення у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення, крім кримінального провадження щодо кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством; стосовно кримінального правопорушення, щодо якого не отримано згоди держави, яка видала особу; існує нескасована постанова слідчого, дізнавача, прокурора про закриття кримінального провадження з підстав, передбачених пп. 1, 2, 4, 9 ч. 1 ст. 284 КПК України, у кримінальному провадженні щодо того самого діяння, що розслідувалося з дотриманням вимог щодо підслідності; після повідомлення особі про підозру закінчився строк досудового розслідування, визначений ст. 219 КПК України, крім випадку повідомлення особі про підозру у вчиненні тяжкого чи особливо тяжкого злочину проти життя та здоров'я особи; коли строк досудового

---

³³⁰ Щодо проблематики підстави детальніше див.: Гловюк І. В. Закриття кримінального провадження у зв'язку з декриміналізацією діяння: нові питання // Сучасні тенденції розвитку криміналістики та кримінального процесу в умовах воєнного стану : тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 25 листоп. 2022 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2022. С. 136–140; Hloviuk I. Кримінальне провадження щодо діяння, кримінальна протиправність якого була встановлена законом, що втратив чинність: pro et contra // International security studios: managerial, economic, technical, legal, environmental, informative and psychological aspects : monograph. Tbilisi, Georgia, 2023. Pp. 364–387. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.7825520>

розслідування, визначений ст. 219 КПК України, закінчився та жодній особі не було повідомлено про підозру (пп. 6, 7, 8, 9, 10, абз. ч. 1 ст. 284 КПК України).

Суб'єкти закриття кримінального провадження та розмежування їх компетенції детально відображені у табл. 9.

Таблиця 9

Розмежування компетенції стосовно прийняття рішень щодо закінчення досудового розслідування

Суб'єкт	Процесуальне рішення	Межі компетенції
Слідчий, дізнавач	Постанова про закриття кримінального провадження	<p>Про закриття кримінального провадження слідчий, дізнавач, прокурор приймає постанову.</p> <p>Слідчий, дізнавач приймає постанову про закриття кримінального провадження, якщо в цьому кримінальному провадженні Жодній особі не повідомлялося про підозру з підстав:</p> <p>1) встановлена відсутність події кримінального правопорушення;</p> <p>2) встановлена відсутність в діянні складу кримінального правопорушення;</p> <p>4¹) втратив чинність закон, яким встановлювалася кримінальна протиправність діяння;</p> <p>9¹) існує нескасована постанова слідчого, дізнавача, прокурора про закриття кримінального провадження з підстав, передбачених пп. 1, 2, 4, 9 ч. 1 ст. 284 КПК України, у кримінальному провадженні щодо того самого діяння, що розслідувалося з дотриманням вимог щодо підслідності.</p> <p>Слідчий, дізнавач зобов'язані закрити кримінальне провадження</p>

		також у разі, коли строк досудового розслідування, визначений ст. 219 КПК України, закінчився та жодній особі не було повідомлено про підозру
Прокурор	Постанова про закриття кримінального провадження	<p>Про закриття кримінального провадження слідчий, дізнавач, прокурор приймає постанову.</p> <p>Прокурор приймає постанову про закриття кримінального провадження, у тому числі щодо підозрюваного, з підстав:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) встановлена відсутність події кримінального правопорушення; 2) встановлена відсутність в діянні складу кримінального правопорушення; 3) не встановлені достатні докази для доведення винуватості особи в суді і вичерпані можливості їх отримати; 4¹) втратив чинність закон, яким встановлювалася кримінальна протиправність діяння; 5) помер підозрюваний, обвинувачений, особа, стосовно якої зібрано достатньо доказів для повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, але не повідомлено про підозру у зв'язку з її смертю, крім випадків, якщо провадження є необхідним для реабілітації померлого; 6) існує вирок по тому самому обвинуваченню, що набрав законної сили, або постановлена ухвала суду про закриття кримінального провадження по тому самому обвинуваченню;

		<p>7) потерпілий, а у випадках, передбачених цим КПК України, його представник відмовився від обвинувачення у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення, крім кримінального провадження щодо кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством;</p> <p>8) стосовно кримінального правопорушення, щодо якого не отримано згоди держави, яка видала особу;</p> <p>9¹) існує нескасована постанова слідчого, дізнавача, прокурора про закриття кримінального провадження з підстав, передбачених пп. 1, 2, 4, 9 ч. 1 ст. 284 КПК України, у кримінальному провадженні щодо того самого діяння, що розслідувалося з дотриманням вимог щодо підслідності;</p> <p>10) після повідомлення особі про підозру закінчився строк досудового розслідування, визначений ст. 219 КПК України, крім випадку повідомлення особі про підозру у вчиненні тяжкого чи особливо тяжкого злочину проти життя та здоров'я особи.</p> <p>Прокурор зобов'язаний закрити кримінальне провадження також у разі, коли строк досудового розслідування, визначений ст. 219 КПК України, закінчився та жодній особі не було повідомлено про підозру</p>
	<p>Постанова про закриття провадження</p>	<p>Провадження щодо юридичної особи підлягає закриттю у разі встановлення відсутності підстав</p>

	щодо юридичної особи	для застосування до неї заходів кримінально-правового характеру, закриття кримінального провадження щодо уповноваженої особи юридичної особи
Слідчий суддя	Ухвала про закриття кримінального провадження	Якщо закінчилися строки досудового розслідування з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР до дня повідомлення особі про підозру, встановлені ч. 1 ст. 219 КПК України, слідчий суддя може винести ухвалу про закриття кримінального провадження за клопотанням іншої особи, права чи законні інтереси якої обмежуються під час досудового розслідування, або її представника

Важливо! У кримінальних провадженнях щодо воєнних злочинів і пов'язаних з війною кримінальних правопорушень в період воєнного стану є ризик того, що особа може померти до повідомлення про підозру. У таких ситуаціях підставою закриття кримінального провадження є п. 5 ч. 1 ст. 284 КПК України – помер підозрюваний, обвинувачений, особа, стосовно якої зібрано достатньо доказів для повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, але не повідомлено про підозру у зв'язку з її смертю, крім випадків, якщо провадження є необхідним для реабілітації померлого. Утім таке рішення приймається в межах особливої процедури. Зокрема, прокурор до винесення постанови про закриття кримінального провадження направляє одному з близьких родичів або члену сім'ї, коло яких визначено КПК України, та/або захиснику померлого письмове повідомлення про можливість закриття кримінального провадження у зв'язку із смертю підозрюваного, особи, стосовно якої зібрано достатньо доказів для повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, але не повідомлено про підозру у зв'язку з її смертю, із роз'ясненням права заявити клопотання про непогодження із закриттям кримінального провадження (ч. 10 ст. 284 КПК України). Незважаючи на формулювання «одному з близьких родичів або члену сім'ї, коло яких визначено цим Кодексом, та/або захиснику померлого», правильно направляти обом категоріям осіб.

Якщо згоди немає, кримінальне провадження має продовжуватися у загальному порядку, хоча у КПК України відсутні особливості провадження щодо померлого обвинуваченого за участю його близького родича або члена сім'ї та захисника.

Постанова про закриття кримінального провадження, про закриття провадження щодо юридичної особи має відповідати вимогам, викладеним у ч. 5 ст. 110 КПК України, і складатись із вступної, мотивувальної та резолютивної частин. У постанові мають бути чітко вказані: підстава закриття; докази, які підтверджують існування такої підстави; дотримання процедурних вимог (зокрема, по ч. 10 ст. 284 КПК України). Відомості про закриття кримінального провадження та провадження щодо юридичної особи вносяться до ЄРДР протягом 24 годин з моменту прийняття рішення.

Копія постанови слідчого, дільничного, провадника про закриття кримінального провадження надсилається заявнику, потерпілому, прокурору. Прокурор може скасувати постанову про закриття провадження або за власною ініціативою протягом 20 днів з моменту отримання копії; або за скаргою заявника, потерпілого, якщо скарга подана протягом десяти днів з моменту отримання заявником, потерпілим копію постанови.

Копія постанови прокурора про закриття кримінального провадження та/або провадження щодо юридичної особи надсилається заявнику, одному із близьких родичів або члену сім'ї, та/або захиснику померлого, потерпілому, його представнику, підозрюваному, захиснику, представнику юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження (ч. 6 ст. 284 КПК України).

Постанова дільничного, слідчого, прокурора про закриття кримінального провадження може бути оскаржена до слідчого судді у порядку ст. 303 КПК України.

Важливо! *Позиція ККС ВС стосовно строків досудового розслідування при скасуванні постанови про закриття кримінального провадження (**висновок щодо застосування положень абз. 2 п. 10 ч. 1 ст. 284, ч. 6 ст. 284, ч. 6 ст. 36, ст. 219 КПК України**):

---

* **Увага!** Застосовується з урахуванням змін до КПК України, внесених Законом України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо посилення самостійності Спеціалізованої антикорупційної прокуратури» від 8 грудня 2023 року № 3509-IX, чинний з 1 січня 2024 року (див.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3509-20>).

Таблиця змін і доповнень до КПК України (див.: <https://www.researchgate.net/publication/376414171>).

«У разі скасування прокурором, який здійснює процесуальне керівництво, в порядку частини 6 статті 284 КПК або прокурорами вищого рівня під час реалізації повноважень, передбачених частиною 6 статті 36 КПК, постанови про закриття кримінального провадження, у якому жодній особі не було повідомлено про підозру, час між винесенням постанови про закриття та її скасуванням не включається у строки досудового розслідування за умови, якщо постанова про скасування постанови про закриття кримінального провадження винесена уповноваженим прокурором та у строки, встановлені КПК.

Скасування прокурором, який здійснює процесуальне керівництво, постанови слідчого, дізнавача про закриття кримінального провадження, у якому жодній особі не повідомлено про підозру, поза межами встановленого частиною 6 статті 284 КПК двадцятиденного строку з дня отримання копії постанови, крім випадків скасування актом прокурором постанови про закриття кримінального провадження за скаргами заявника чи потерпілого, а Генеральним прокурором, керівником обласної прокуратури, керівником окружної прокуратури, їх першими заступниками та заступниками постанови слідчого, прокурора про закриття кримінального провадження, у якому жодній особі не повідомлено про підозру, поза межами строків, передбачених статтею 219 КПК, позбавляють слідчого за погодженням з прокурором або прокурора права повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, у зв'язку з яким розпочато дане досудове розслідування.

У разі скасування Генеральним прокурором, керівником обласної прокуратури, керівником окружної прокуратури, їх першими заступниками та заступниками в межах строків, передбачених статтею 219 КПК, постанови прокурора про закриття кримінального провадження, у якому особі було повідомлено про підозру, час між винесенням постанови про закриття кримінального провадження до її скасування враховується у строки досудового розслідування.

Кримінальним процесуальним законом не передбачено права скасування Генеральним прокурором, керівником обласної прокуратури, керівником окружної прокуратури, їх першими заступниками та заступниками постанови прокурора про закриття кримінального провадження, у якому особу повідомлено про підозру, поза межами строків, передбачених статтею 219 КПК.

Недотримання прокурором, який здійснює процесуальне керівництво, вимог частини 6 статті 284 КПК, а прокурорами вищого рівня – вимог частини 6 статті 36 КПК у кримінальних провадженнях, у яких до скасування постанови про закриття кримінального провадження жодній особі не повідомлялося про підозру, тягне за собою

визнання повідомлення про підозру незаконним, а кримінальне провадження у таких випадках підлягає закриттю на підставі абзацу 2 пункту 10 частини 1 статті 284 КПК як таке, у якому строк досудового розслідування, визначений статтею 219 КПК, закінчився та жодній особі не було повідомлено про підозру, крім випадків скасування постанов дізнавача, слідчого, прокурора про закриття кримінального провадження за скаргами учасників кримінального провадження, зазначених в частині 6 статті 284 та пунктах 3, 4 частини 1 статті 303 КПК.

У разі скасування постанов дізнавача, слідчого, прокурора про закриття кримінального провадження за скаргами учасників кримінального провадження, зазначених в пунктах 3, 4 частини 1 статті 303 КПК, за результатами судово-контрольної діяльності, час між винесенням таких постанов до їх скасування не включається у строки досудового розслідування як у кримінальних провадженнях, у яких жодній особі не повідомлено про підозру, так і провадженнях, у яких було повідомлено про підозру»³³¹.

Короткий зміст цієї позиції систематизовано у табл. 10.

Таблиця 10

Зміст постанови Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 3 квітня 2023 р. у справі № 367/1335/21

<i>Суб'єкт</i>	<i>Наявність/ відсутність повідомлення про підозру</i>	<i>Строк</i>	<i>Результат</i>
Прокурор або генеральний прокурор, керівник обласної прокуратури, керівник окружної	Жодній особі не було повідомлено про підозру	1) У строки, встановлені КПК 2) поза межами 20-денного строку з дня	1) Час між винесенням постанови про закриття та її скасуванням не включається у строки досудового розслідування

³³¹ Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 03.04.2023 : справа № 367/1335/21, провадження № 51-2448км22 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110175762>.

<p>прокуратури, їх перші заступники та заступники</p>		<p>отримання копії постанови – прокурор; поза межами строків, передбачених статтею 219 КПК – генеральний прокурор, керівник обласної прокуратури, керівник окружної прокуратури, їх перші заступники та заступники</p> <p>3) виняток: скасування прокурором постанови про закриття кримінального провадження за скаргами заявника чи потерпілого</p>	<p>2) позбавляють слідчого за погодженням з прокурором або прокурора права повідомлення особі про підозру</p> <p>3) у постанові не зазначено, за логікою – можливе повідомлення про підозру</p>
<p>Генеральний прокурор, керівник обласної прокуратури, керівник окружної прокуратури, їх перші заступники та заступники</p>	<p>Було повідомлено про підозру</p>	<p>У межах строків, передбачених ст. 219 КПК України</p> <p><u>не передбачено права скасування Генеральним прокурором, керівником обласної прокуратури, керівником окружної прокуратури, їх</u></p>	<p>Час між винесенням постанови про закриття кримінального провадження до її скасування враховується у строки досудового розслідування</p>

		<u>першими заступниками та заступниками постанова прокурора про закриття кримінального провадження, у якому особу повідомлено про підозру, поза межами строків, передбачених ст. 219 КПК України</u>	
Слідчий суддя	Жодній особі не було повідомлено про підозру; було повідомлено про підозру		Час між винесенням таких постанов до їх скасування не включається у строки досудового розслідування

2.3. ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ СПЕЦІАЛЬНОГО ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ І ПОВ'ЯЗАНИХ З ВІЙНОЮ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Реалізація завдань кримінального провадження багато в чому залежить від належного виконання його учасниками, насамперед підозрюваним, своїх процесуальних обов'язків. Принципово важливою є особиста присутність під час проведення процесуальних дій, що забезпечує не лише процесуальну комунікацію, а й додаткову гарантію дотримання його прав. З огляду на це міжнародні стандарти справедливого правосуддя, визначені підп. «с» п. 3 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 р.³³²,

³³² Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : від 04.11.1950 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.

ПРЕДМЕТНИЙ ПОКАЖЧИК

Будівельно-технічна експертиза 392

Вибухотехнічна експертиза 384

Вигнання цивільного населення для примусових робіт 10

Видача осіб, які вчинили кримінальне правопорушення
(екстрадиція) 304

Виправдовування 164

Віддання наказу 10

Відновлення досудового розслідування 241

Військові кримінальні правопорушення 9

Військовополонений 13

Внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових
розслідувань 182

Воєнний злочин 8

Геноцид 79

Глорифікація 164

Гуманітарна допомога 127

Державна зрада 102

Добровільна участь 114

Додатковий протокол до Женевських конвенцій 14

Документування 39

Допит особи, яка знаходиться за межами України 300

Експертиза відеозвукозапису 390

Женевська конвенція 14

Жорстоке поводження 13

Закінчення досудового розслідування 234

Заперечення збройної агресії 164

Запобіжні заходи 203

Засоби ведення війни 25

Затримання осіб, які розшукуються Міжнародним
кримінальним судом 224

Збройний конфлікт 32

Злочин агресії 57

- Злочини проти людяності 76
Зупинення досудового розслідування 226
- Клопотання про закриття кримінального провадження 243**
Клопотання про застосування примусових заходів виховного характеру 243
Клопотання про застосування примусових заходів медичного характеру 243
Клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності 247
Клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування 288
Колабораційна діяльність 105
Комп'ютерно-технічна експертиза 389
Контекстуальний елемент 33
Кримінальне провадження у порядку перейняття 300
Кримінально-правова політика 135
- Методи ведення війни 25**
Міжнародна правова допомога 300
Міжнародне гуманітарне право 11
Міжнародне співробітництво 293
Міжнародний збройний конфлікт 32
Міжнародний кримінальний суд 309
Місце вчинення кримінального правопорушення 196
Місце проведення досудового розслідування 196
Молекулярно-генетична експертиза 379
Момент початку досудового розслідування 190
- Неміжнародний збройний конфлікт 32**
- Обвинувальний акт 243**
Огляд вирви (воронки) 325
Огляд місця незаконного утримання 318
Огляд трупів 335
- Передача підозрюваного, обвинуваченого для обміну як військовополоненого 216**
Перехід на бік ворога 102
Підготовка допиту 339
Підслідність 193

Підстави початку досудового розслідування 183

Порушення законів та звичаїв війни 9

Пособництво державі-агресору 140

Постанова про закриття кримінального провадження
та провадження щодо юридичної особи 243

Початок досудового розслідування 182

Предмет допиту підозрюваного 360

Предмет допиту потерпілого 356

Предмет допиту свідка 358

Римський статут 84

Розграбування національних цінностей 18

Розшук підозрюваного 229

Скасування запобіжного заходу для проходження військової
служби за призовом під час мобілізації 221

Спеціальне досудове розслідування (in absentia) 281

Співробітництво з іншими міжнародними правоохоронними
організаціями 299

Співробітництво з Міжнародним кримінальним судом 308

Судова експертиза зброї та слідів її застосування 386

Судова портретна експертиза 390

Судово-медична експертиза 377

Супутні втрати 57

Тактика допиту малолітніх і неповнолітніх 371

Тактика допиту потерпілих 356

Тактичні прийоми допиту підозрюваних 360

Тимчасовий арешт 224

Товарознавча експертиза 394

Трасологічна експертиза 396

Тримання під вартою 203

Фіксація допиту 364

Розслідування воєнних злочинів і пов'язаних з війною кримінальних правопорушень: кримінально-правові, кримінальні процесуальні та криміналістичні аспекти : наук.-практ. посіб. До 30-річчя Харків. нац. ун-ту внутр. справ / [І. В. Клименко, М. С. Цуцкірідзе, Ю. В. Орлов та ін.] ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф., члена-кор. НАПрН України В. В. Сокурєнка ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – 2-ге вид., допов. та перероб. – Харків: Право, 2024. – 432 с.

ISBN 978-617-8411-26-8

У другому, доповненому та переробленому, виданні науково-практичного посібника, який уперше побачив світ у 2023 р. в Харківському національному університеті внутрішніх справ, представлено актуальну, повну й систематизовану інформацію про поняття, класифікацію, юридичне визначення, кваліфікацію воєнних злочинів і пов'язаних з війною кримінальних правопорушень, надано характеристику їхніх юридичних складів, визначено проблеми кваліфікації, запропоновано шляхи їх вирішення. Визначено особливості та сформульовано рекомендації щодо документування, розслідування вказаної категорії кримінальних правопорушень, специфіку застосування криміналістичної техніки.

Друге видання доповнено критичним науковим аналізом законодавчих ініціатив у сфері кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність, а також матеріалом щодо кримінально-правового захисту життя комбатантів. Оновлено, приведено у відповідність до змін законодавства питання про процесуальний порядок зупинення та закінчення досудового розслідування, призначення окремих видів судових експертиз.

Призначено для здобувачів освіти, які навчаються в закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання системи Міністерства внутрішніх справ, практичних працівників Національної поліції, інших правоохоронних органів України, а також науковців, які здійснюють дослідження кримінально-правових, кримінальних процесуальних і криміналістичних проблем протидії воєнним злочинам і пов'язаним з війною кримінальним правопорушенням.

УДК 343.2/7(0758)(447)

Наукове видання

КЛИМЕНКО Ігор Володимирович,
ЦУЦКІРІДЗЕ Максим Сергійович,
ОРЛОВ Юрій Володимирович та ін.

РОЗСЛІДУВАННЯ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ І ПОВ'ЯЗАНИХ З ВІЙНОЮ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ: КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ, КРИМІНАЛЬНІ ПРОЦЕСУАЛЬНІ ТА КРИМІНАЛІСТИЧНІ АСПЕКТИ

Науково-практичний посібник

Редагування: *О. М. Нещеретна*

Коригування списків літератури: *С. С. Тарасова*

Внесення правок, комп'ютерне верстання: *А. О. Зозуля*

Підписано до друку 26.02.2024. Формат 60×84/16.
Ум. друк. арк. 25,2. Обл.-вид. арк. 24,7. Тираж 100 пр. 3-ам. № 27

ТОВ «Видавничий дім «Право»,
вул. Харківських Дивізій, 11/2, м. Харків, Україна
Для кореспонденції: а/с 822, м. Харків, 61023, Україна
Тел.: (050) 409-08-69, (067) 574-81-20, (063) 254-50-84
Вебсайт: <https://pravo-izdat.com.ua>

E-mail для замовників послуг: verstka@pravo-izdat.com.ua

E-mail для покупців: sales@pravo-izdat.com.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 8024 від 05.12.2023

Виготовлено ТОВ «Промарт»,
вул. Весніна, 12, Харків, 61023, Україна
Тел. (057) 717-25-44

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 5748 від 06.11.2017